

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 1 2010 | ÅRGÅNG 14

Bokförlaget THALES

Johan Norberg: *Den eviga matchen om lyckan*,
Stockholm: Natur & Kultur, 2009

Inledning

DET FINNS ETT växande intresse för lyckofrågor. Det skrivs böcker i ämnet, ideella organisationer försöker öka lyckan i världen och politiker har föreslagit att vi bör införa ett nationellt lyckoindex som ett mått på välfärd. Samtidigt har den empiriska lyckoforskningen utvecklats till ett moget forskningsfält. Det finns numera en internationell tidskrift som uteslutande ägnar sig åt dessa frågor (*Journal of Happiness Studies*) och det finns konferenser i ämnet. I många av de populära lyckoböcker som skrivs på svenska hittar man nästan inga spår alls av denna forskning. Johan Norbergs *Den eviga matchen om lyckan* är ett av de få undantagen från denna regel. Norberg är ovanligt väl insatt i vad lyckoforskningen har att säga, och han lyckas dessutom förmedla många av forskningens resultat på ett trevligt och underhållande sätt.

Norbergs bok består av två huvudspår. I det första spåret redogör han för vad lyckoforskningen har kommit fram till. Här ligger fokus på hur man ska förklara lyckoskillnader mellan individer (främst i rika länder); frågan om hur man ska förklara de lyckoskillnader som finns mellan nationer får ett betydligt mindre utrymme. Detta spår innehåller också en del tankar om hur vi rent praktiskt bör gå tillväga om vi vill göra oss själva lyckligare. Det andra spåret är idéhistoriskt. Här undersöker Norberg vad ett begränsat antal filosofer genom historien har haft att säga om »lyckan», och försöker på basis av detta att skriva en lyckans idéhistoria. Han gör detta genom att placera de tänkare han väljer ut i två olika läger, och konstruerar sedan det idéhistoriska förloppet som en ständigt pågående kamp mellan dessa båda läger (därav bokens titel). Boken innehåller också ett antal reflektioner som är svåra att placera i något av dessa båda spår. Hit hör hans liberalt färgade kritik mot »välbefinnandestaten» och mot tanken på att ökad lycka ska vara ett mål för politiken. Denna kritik bygger nämligen i hög grad på helt andra överväganden än vilka lyckoeffekter en sådan politik skulle få.

Bokens styrka är att den är trevligt skriven, att den ger en bra översikt över vissa delar av lyckoforskningen (en översikt som möjligen kan hjälpa individer i rika länder att bli något lyckligare) samt att den är insiktsfull på sina ställen. Men boken är samtidigt extremt rörig, ostrukturerad och fragmentarisk. Norberg hoppar fram och tillbaka mellan olika frågeställningar utan att ens signalera att det rör sig om väldigt olika frågor. Detta gäller i synnerhet det idéhistoriska spåret, och jag tror att boken hade blivit betydligt bättre om dessa delar hade strukits helt. Bokens andra stora svaghet är dess otydlighet. Det är ganska oklart vad Norberg vill säga, vilka teser han egentligen driver, förutom att Aristoteles, liberalismen och den positiva psykologin är bra.

De stora luckorna i Norbergs text

EN HELTÄCKANDE LYCKOTEORI bör ha genomtänkta svar på åtminstone fem olika typer av frågor.

- (i) Begreppsliga frågor, som hur centrala termer som »lycka», »lidande» och »olycka» ska definieras.
- (ii) Värdefrågor, som frågan om lyckans roll i livskvaliteten, om lycka är det enda som ytterst gör livet värt att leva.
- (iii) Normativa frågor om lyckans och lidandets moraliska signifikans. Kräver till exempel moralen av oss att vi gör vad vi kan för att främja lyckan och bekämpa lidandet i världen, eller är det moraliskt tillåtet att lägga i stort sett all sin tid och alla sina pengar på privata projekt? Är det någonsin acceptabelt att kränka mänskliga rättigheter om detta skulle resultera i ökad lycka?
- (iv) Empiriska frågor om »vad som gör oss lyckliga», om vilka lyckans bestämningsfaktorer är. Hur ska man förklara den lyckovariation som finns mellan individer och nationer?
- (v) Strategiska frågor om hur vi bör gå tillväga för att göra oss

själva och andra lyckligare, eller för att skapa ett lyckligare samhälle eller en lyckligare värld.

Det finns fler frågor än dessa, exempelvis frågan om i vilken grad lyckan är principiellt mätbar eller metodologiska frågor som hur lycka bör mätas i praktiken (för att undvika möjliga felkällor). Själv har jag försökt besvara alla dessa frågor i mina två böcker om lycka, *Lycka och lidande* från 2007 samt *Lyckans och lidandets etik* från 2009.

Norberg har inte samma ambition. Han ägnar sig i första hand åt hur lyckoforskningen förklarar lyckoskillnader mellan individer i rika nationer. Han ägnar sig även åt några av strategifrågorna. En sådan fråga är hur vi själva kan främja vår egen lycka, och här får vi en del matnyttiga tips om hur detta kan gå till. En annan strategifråga är hur vi med politiska medel kan öka lyckan i rika och välfungerande länder, och här kritiserar Norberg dem som tror att detta kan ske genom att vi ger upp tillväxtmålen eller bygger ut välfärdsstaten ytterligare. Hur vi ska bära oss åt för att öka lyckan hos de individer som korsar vår väg säger Norberg ingenting om. Han har heller ingenting att säga om hur vi ska öka lyckan i fattiga länder eller hur vi ska främja djurens välfärd. Jag undrar varför han är så tyst om dessa saker. Har vi ingen som helst moralisk förpliktelse att hjälpa svaga och utsatta grupper? Samma tystnad gäller då han diskuterar lyckan i rika länder. Genom att han enbart fokuserar på genomsnittslyckan får vi inte höra ett ord om vad vi kan göra för dem som lider eller är olyckliga. Dessa grupper omtalas aldrig i Norbergs bok, men de finns. Om man tittar på hur svenskarna skattar sin livstillfredsställelse på en skala 1–10 kan man till exempel se att medelvärdet har legat runt 8 under ganska lång tid och att över 80 procent svarar 7 eller högre. Men cirka 3 procent av oss svarar faktiskt 3 eller lägre, vilket tyder på att cirka 270 000 personer är ganska olyckliga.

Norbergs tystnad på denna punkt kan ha att göra med hans ovilja att diskutera de normativa frågorna. De enda normativa ställningstaganden som jag kan skönja i boken är att det är moraliskt acceptabelt (och vettigt?) att sträva efter lycka för egen räkning (en åsikt som jag för övrigt kritiserar i min kommande bok *Är det viktigt att*

vara lycklig?) och att staten inte bör försöka göra oss lyckligare. Norberg påstår också att det »bästa sättet att bidra till mänsklighetens lycka [en gång för alla] är att bli lycklig själv» (s. 182), men jag får ett intryck av att han inte bryr sig speciellt mycket om hur man bäst bidrar till mänsklighetens lycka, för i så fall hade han ju åtminstone diskuterat frågan. Värdefrågorna diskuteras knappast alls, men det är tydligt att han tar avstånd från hedonismen. Det är bra för oss att vara lyckliga, men det är även viktigt att vi »skapar vår egen lycka», att den lycka vi erfar är ett resultat av egen verksamhet och egna ansträngningar. (Vad nu detta betyder. Vi är ju enormt beroende av andra och att det samhälle vi lever i fungerar någorlunda väl; det är ju inte minst svårt att bli en självständig individ utan rätt slags stöd från andra.) De begreppslika frågorna får knappast något utrymme alls och det som sägs om lyckobegreppet är ganska ogenomtänkt och rörigt, vilket är synd med tanke på att boken ändå handlar om lycka. Vad är »den eviga matchen om lyckan» egentligen en match om?

Om lyckobegreppet

DET ENDA NORBERG säger om lyckans natur är att det finns tre former av lycka, nämligen sinnlig njutning, positiva känslor samt välbefinnande, harmoni och tillfredsställelse. Att de två första formerna är mycket perifera i lyckodiskussionen nämner han inte, och han verkar inte inse att det finns flera distinktioner som behöver göras inom den tredje »formen». Begreppsförvirringen blir ännu större när Aristoteles framställs som den kanske störste lyckofilosofen genom tiderna, begreppet *eudaimonia* betecknar ju inte något mentalt tillstånd alls och det översätts därför inte längre till »lycka» eller »happiness».

Det finns ett flertal etablerade användningar av termen »lycka», och det är därför viktigt att man är noga med vad man menar när man använder detta ord. Vårt moderna lyckobegrepp är ett psykologiskt begrepp, som refererar till någon typ av mentalt tillstånd. Det är också så begreppet används inom den lyckoforskning som Norberg redovisar. Men grekiskans *eudaimonia* innefattar inte bara hur

man mår eller hur tillfredsställd man är, utan även hur man har det i yttre mening. Om termen »lycka» används på ett liknande sätt (vilket verkar ha varit vanligt förr) fungerar den som en ren värde-term, dvs. att vara »lycklig» eller ha ett »lyckligt liv» är i stort sett detsamma som att ha ett bra liv. Aristoteles var ingen lyckoforskare som sökte kunskap om det subjektiva välbefinnandets bestämningsfaktorer, han reflekterade snarare över vad som måste ingå i ett liv för att detta liv ska vara värt att leva (och kom ju till och med fram till att livskvaliteten kan påverkas av händelser efter ens egen död!). Aristoteles påstår inte heller att lycka är en verksamhet (vilket Norberg tror), utan snarare att ett gott liv i hög grad handlar om att vara verksam i enlighet med de moraliska och intellektuella dygderna. En idéhistoria som innefattar sådana grova misstag kan knappast ge dagens lyckodiskussion någon djupare förankring på det sätt Norberg tror.

Det moderna lyckobegreppet refererar alltså till någon form av mentalt tillstånd. Det vanligaste är att man betraktar lycka som någon form av affektivt tillstånd: Att vara lycklig är att må bra, att känna sig glad, tillfreds eller upprymd. Hur den relevanta känslan av subjektivt välbefinnande närmare ska beskrivas finns det dock olika idéer om. Ibland betecknar termen »lycka» en intensiv känsla av glädje, ett euforiskt eller extatiskt tillstånd som kännetecknas av att ögonblicket upplevs som fullkomligt, att inga ouppfyllda önsningar eller begär ligger och skaver. De som tror att det är svårt eller omöjligt att vara lycklig utgår ofta från detta lyckobegrepp, och Norberg borde ha tryckt mer på det när han (på dessa grunder) placerar Schopenhauer och Freud i det lyckofientliga lägret.

Termen »lycka» kan även referera till ett tillstånd av inre harmoni eller sinnesfrid. Att vara lycklig i denna mening är detsamma som att uppleva en stillsam och rofylld glädje, som ofta antas vara till stor del oberoende av de yttre livsvillkoren. Denna användning av ordet »lycka» är mycket vanlig i andliga och religiösa sammanhang, och det är troligt att kristendomens »salighet» hör till denna kategori, liksom stoikernas *apatheia*, epikuréernas *ataraxia* samt den »lycka» som Dalai Lama betraktar som djup eller verklig

lycka. Norberg säger inte ett ord om detta när han nämner dessa tankeriktningar.

Men ingen av dessa tre historiskt betydelsefulla användningar av termen lycka förekommer inom lyckoforskningen. I den mån man alls intresserar sig för lycka som ett affektivt tillstånd refererar termen »lycka» till en övervikt av positiva känslor över negativa känslor (en positiv affektbalans) eller (bättre) en positiv eller hög hedonisk nivå. Att vara lycklig är, enligt detta synsätt, detsamma som att må bra på det hela taget. Termen »lycka» refererar här till ett totalt eller övergripande känslomässigt tillstånd, till den övergripande känsla av välbefinnande som en person kan ha. Men stora delar av den samhällsvetenskapliga lyckoforskningen betraktar inte lycka som en känsla alls, utan som ett visst slags attityd, nämligen livstillfredsställelse. Enligt detta synsätt är en person lycklig om hon har en positiv attityd till det egna livet som helhet, om hon är nöjd eller tillfreds med sitt liv, om hon värderar sitt liv positivt. Ju mindre klyftan är mellan det liv en person vill ha och det liv hon tror att hon har, desto lyckligare är hon i denna mening. Men det vanligaste synsättet inom lyckoforskningen är nog att lyckan bör betraktas som en kombination mellan livstillfredsställelse och subjektivt välbefinnande. En person räknas då som lycklig om hon värderar sitt liv positivt och dessutom må bra. Detta lyckobegrepp är även vanligt förekommande bland moderna filosofer, vilket antagligen beror på att denna lycka anses vara den mest värdefulla formen av (psykologisk) lycka.

Om Norberg hade berättat detta hade läsaren fått en betydligt klarare bild över vad lyckoforskningen handlar om. I detta sammanhang är det dessutom värt att notera att samvariationen mellan livstillfredsställelse och hedonisk nivå är långt ifrån perfekt, och att olika faktorer kan ha olika effekter på dessa båda variabler. Man bör alltså vara ganska noga med vilken variabel man har i åtanke när man presenterar lyckoforskningens resultat, men det är inte Norberg. Jag har själv gjort mig skyldig till samma misstag i mina egna böcker.

Det första spåret: Norberg om lyckoforskningen

NORBERGS ÖVERSIKT ÖVER lyckans bestämningsfaktorer är till stora delar en korrekt återgivning av vad lyckoforskningen har kommit fram till. Det har till exempel stor betydelse hur våra nära relationer ser ut och hur aktiva och verksamma vi är, och yttre livsvillkor som klimat och inkomst har mindre betydelse än vad många av oss tror. Men Norbergs översikt är ganska ofullständig, det finns gott om bestämningsfaktorer som han inte nämner alls. Han fokuserar i hög grad på de närliggande objektiva faktorerna, som verksamheter, relationer, inkomst och prylar, men han har inte något att säga om en faktor som hälsa. Om de psykologiska faktorerna har han inte heller mycket att säga, trots att de har visat sig ha en mycket stor betydelse för hur vi mår. Han berättar lite om de genetiska faktorernas betydelse, han nämner att ett perfektionistiskt förhållningssätt är av ondo och han gör en del allmänna uttalanden om karaktärens och dygdernas betydelse (utan att nämna några dygder vid namn). I övrigt är det tyst. Om faktorer som förklaringsstil, materialism kontra idealism och intrinsikal kontra extrinsikal motivation säger han ingenting, och det är ont om uttalanden om tankandets och uppmärksamhetens betydelse för våra lyckonivåer.

Det är också ganska tyst om de samhälleliga faktorernas betydelse. Att faktorer som materiell välfärd, ekonomisk frihet och individualism har positiva lyckoeffekter är Norberg noga med att påpeka, liksom att jämlika nationer med omfattande välfärdsstater och höga offentliga utgifter inte är lyckligare än andra. Att arbetslöshet har stora negativa effekter eller att jämställdhet, demokrati och mellanmänsklig tillit har positiva effekter nämner han inte alls. Han fokuserar dessutom uteslutande på lyckan i rika länder. Att utgå från att endast 10 procent av de lyckoskillnader som finns beror på skillnader i yttre livsvillkor, medan 50 procent beror på genetiska faktorer och 40 procent på hur vi tänker och handlar, detta är ju naturligtvis helt orimligt om vi vidgar våra perspektiv.

Det mest intressanta är när Norberg ifrågasätter vissa föreställningar som är relativt utbredda bland lyckoforskare, som att en omfattande valfrihet kan ha negativa lyckoeffekter eller att ekonomisk

tillväxt inte har några positiva lyckoeffekter i rika länder. Han är mycket grundlig på dessa punkter, och han har en del tänkvärda saker att säga när han granskar tesen att ekonomisk tillväxt inte leder till ökad genomsnittslucka i rika länder. (Rörande valfrihetens värde har vi inte lika mycket att hämta, för att människor är lyckligare i individualistiska kulturer visar inte att ju mer valfrihet desto bättre. Alla samband är dessutom inte linjära, och alla samband gäller inte på alla delar av skalan.)

Han försöker först slå hål på föreställningen att ökad inkomst på individuell nivå bara leder till ökad lycka upp till en viss nivå. Han citerar några undersökningar som tyder på att denna föreställning är felaktig, som går med på att effekten är inte särskilt stor men som samtidigt påstår att den fortsätter i oändlighet. Han försöker sedan argumentera för att ekonomisk tillväxt även har positiva effekter på genomsnittsluckan i rika länder. Förutom långa refererat av studier som Stevenson och Wolfers arbetspapper (som inte ifrågasätts alls trots att de inte kontrollerar för andra faktorer) rör det sig i huvudsak om teoretiska argument. Norbergs centrala argument kan rekonstrueras som följer:

(P1) Det är viktigt ur lyckosynpunkt att vi har saker att se fram emot, att vi har positiva förväntningar på framtiden. Det är dessutom mera lyckofrämjande att vara på väg mot sina mål än att uppnå dem.

Han vill ge denna premiss namnet Norbergparadoxen, men jag kan inte se något paradoxalt i det väletablerade faktum att en stor del av vår glädje är av anticipatorisk natur.

(P2) Ekonomisk tillväxt håller liv i våra positiva förväntningar.

(S) Ekonomisk tillväxt har positiva lyckoeffekter, den hjälper oss åtminstone att ligga kvar på vår befintliga lyckonivå.

(P1) verkar vara helt korrekt men (P2) är minst sagt skakig. Ekonomisk tillväxt kanske håller liv i dem av våra positiva förväntningar som rör materiella ting, men dessa är ju av underordnad betydelse.

Forskningen har dessutom visat att det är mer lyckofrämjande att ha idealistiska mål än materialistiska mål, och dessa kanske inte äventyras i lika hög grad av en bristande tillväxt. Norberg pekar också på det faktum att lyckan tenderar att minska under tider av ekonomisk stagnation, och det verkar också vara korrekt. Men vad följer av det? Nolltillväxt kanske är lika bra som positiv tillväxt. Hur som helst är detta inga frågor som kan avgöras på teoretiska grunder, det är ju alltid nödvändigt att utsätta en empirisk tes för empirisk testning. Enligt befintliga data verkar tillväxt ge upphov till lyckoökningar, men bara om den är större än förväntat (!). Det är inte utan att man undrar varför Norberg lägger så mycket energi just på att försvara tanken att tillväxt leder till ökad lycka, speciellt när det är fråga om så små ökningar. Min misstanke är att han försöker hindra Labour, New Economics Foundation eller Miljöpartiet från att lägga beslag på lyckofrågan.

Denna misstanke får stöd av att Norberg är helt okritisk i andra fall. När han påstår att ökad socioekonomisk jämlikhet inte leder till ökad lycka, att välfärdsstatens omfattning saknar betydelse eller att den ekonomiska friheten är den viktigaste av friheter så bygger han exempelvis detta på ett enstaka uttalande från en enskild forskare. Vilka lyckoeffekter faktorer som graden av jämlikhet och välfärdsstatens omfattning har är faktiskt omdebatterat, och den intellektuella hederligheten kräver att man redovisar detta. Det bör även påpekas att en faktor som jämlikhet verkar ha positiva effekter på andra faktorer än lycka. Det finns ju exempelvis gott om forskning tycks visa att vi lever betydligt längre i mera jämlika länder, att kriminaliteten är lägre osv. Det är med andra ord troligt att det rör sig om en viss »beträffelsebias» från Norbergs sida (termen är hans egen), dvs. att han lyssnar på det som talar för hans egna åsikter och ignorerar det som talar emot (s. 112). Men han är inte ensam om detta, samma sak verkar gälla de »rödgröna» som är övertygade om att tillväxt är av ondo eller att vi blir lyckligare om vi arbetar och konsumerar mindre.

Det andra spåret: Idéhistoria när den är som sämst

NORBERG FÖRSÖKER ÄVEN att skriva en lyckans idéhistoria. Han gör detta genom att välja ut ett antal tänkare som sedan placeras i två olika läger. Han tolkar sedan dessa tänkares texter som en ständigt pågående kamp mellan dessa båda läger. Han tillstår själv att det urval han har gjort är subjektivt, men det kan ändå kritiseras. Varför är inte John Stuart Mill med, till exempel? Att vissa tänkare ges så mycket större utrymme än andra kan också kritiseras. Stoikerna och epikuréerna får knappt något utrymme alls, trots att de ägnade stor möda åt frågan hur man ska uppnå varaktig lycka (i betydelsen sinnesfrid) och trots att de var de första som lade vikt vid tänkandets betydelse för välbefinnandet och därför kan betraktas som den kognitiva terapins föregångare.

Det största klavertrampet är emellertid det sätt på vilket han placerar de olika tänkarna i olika läger, ett »lyckovänligt» och ett »lyckofientligt» läger. Aristoteles, Averroës, renässansen, Locke, upplysningen, Bentham, de kognitiva terapeuterna (som Beck och Ellis) och de positiva psykologerna (som Seligman) hamnar i det första lägret, medan Platon, Augustinus, Rousseau, Kant, Schopenhauer, Freud och psykoanalysen hamnar i det andra lägret. Det är oklart var stoikerna och epikuréerna hamnar, men om Norberg hade vetat om att de är föregångare till den kognitiva beteendeterapin (KBT) hade de kanske platsat i lyckolägret.

Det är närmast omöjligt att avgöra vad det är som gör att en viss tänkare hamnar i den ena eller andra gruppen. Det kan uppenbarligen handla om var man står i värdefrågan: Att Platon och de kristna medeltidsfilosoferna hamnar i det fientliga lägret beror nog till stor del på att de tycker att det finns mycket annat som har större värde för oss än att vara lyckliga (men det tycker ju även Aristoteles). Att Kant hamnar i samma läger beror på att lyckan inte får någon central roll i hans etiska teori (vilket sägs ha gjort att filosofin tappade intresset för lyckan), men Norberg har inte mycket till övers för icke-liberala utilitarister heller. Man kan dessutom hamna i det lyckofientliga lägret trots att man sätter stort värde på lyckan, till exempel därför att man som Schopenhauer tror att lyckan är omöj-

lig att uppnå, eller som Augustinus att den är omöjlig att uppnå i jordelivet. Men vem tror inte det om man utgår från att lycka är detsamma som en total frihet från sinneströrelser och begär? Om man tror att det är möjligt att bli lycklig här på jorden hamnar man i lyckolägret, i synnerhet om man tror att vägen till ökad lycka går via vetenskapliga framsteg, liberalism och individualism. Allra bäst verkar det vara om man tror att lycka är något vi kan uppnå »på egen hand» eller genom egna ansträngningar (eller näst intill). Att psykoanalysen hamnar i det negativa lägret verkar i första hand bero på att man vill lösa problem snarare än att stärka det redan starka och att man betraktar människan som ett offer, vilket inte bara är fel utan dessutom irrelevant. Norberg verkar dessutom ha fel i att den kognitiva beteendeterapi är den överlägset bästa terapin mot ångest och depression. Enligt de experter jag har talat med är det i första hand terapeutens egenskaper som bestämmer hur framgångsrik en terapi är snarare än själva formen.

Norbergs inklusionskriterier är alltså högst otydliga, ibland verkar det räcka att man är liberal, empirist eller tror på framsteg för att man ska hamna i det vänliga lägret. Det fientliga lägret förknippas med bristande förnuftstro, diktatur, anti-empirism och platonisk metafysik. Man behöver inte vara speciellt historiskt beivrad för att inse att det rör sig om en oerhört heterogen grupp. Den lyckovänliga gruppen är också ganska heterogen. Norberg prisar Martin Seligman därför att han väckt Aristoteles (så som Norberg uppfattar honom) till liv, därför att han betonar dygdens betydelse för lyckan. Vad Norberg inte verkar känna till är att Seligman har blivit kritiserad från aristoteliskt håll. Seligman förespråkar nämligen att vi ska identifiera våra tre starkaste karaktärsdrag (av 24, vilka inte alls sammanfaller med Aristoteles dygder) för att sedan använda och utveckla dessa dagligen. Kritiken mot denna ansats är att den leder till ett ensidigt odlande av vissa karaktärsdrag på bekostnad av andra, vilket ju i hög grad strider mot Aristoteles idé om dygdernas enhet. Det är möjligt att det avgörande är i vilken grad en viss tänkare omfattar den moderna lyckoforskningens syn (eller Norbergs egen) på vad som gör oss lyckliga. De som tror att

en socialistisk ekonomi eller psykoanalys är en väg till ökad lycka hamnar i det fientliga lägret, medan varje ultraliberal som uppfattar människan som en fri, aktiv och initiativrik varelse som mår som bäst av ansträngningar hamnar i det positiva lägret. Vi får tyvärr inget entydigt svar på detta.

Ökad lycka som ett politiskt mål?

ENLIGT RICHARD LAYARD och andra är lycka ett betydligt bättre kriterium på välfärd än många traditionella mått, i synnerhet ekonomiska mått som BNP eller köpkraft, och politikens välfärds mål bör därför formuleras i lyckotermer. Denna tanke beledsagas ofta av tanken att vi bör införa någon form av lyckoindex och att politiken bör ha som mål att maximera värdet på detta index. Både jag själv och Norberg är skeptiska till denna tanke.

Men en lyckofrämjande politik kan ta rimligare former än så. En annan form av lyckopolitik är en politik som helt enkelt är inriktad på att påverka de faktorer som har dokumenterade lyckoeffekter, som hälsa och sysselsättning. Den välfärds politik som bedrivs idag kan i hög grad betraktas som lyckofrämjande, men den skulle antagligen kunna ha något större lyckoeffekter om den tog större hänsyn till den kunskap som finns om lyckans bestämningsfaktorer, till exempel om den lade större vikt vid att berika människors sociala liv.

Norberg tar även avstånd från denna form av lyckopolitik, han verkar till och med mena att staten inte ska ha några välfärds mål alls. Det enda staten ska göra är att upprätta ett fungerande regelverk, i övrigt är det upp till oss själva. De argument han ger för denna tes är inte särskilt genomtänkta. Om staten bedriver en politik som syftar till att göra oss lyckligare, då kommer detta att skapa hjälplösa, initiativlösa och uppgivna medborgare som betraktar sig själva som offer. Detta låter fullständigt felaktigt. För det första kan inte staten göra oss lyckliga i någon direkt mening även om den skulle vilja, allt den kan göra är att skapa förutsättningar för lycka, till exempel genom att försvara och utveckla demokratin, verka för tolerans och individualism (vilket man har lyckats bra med i Sve-

rige, som räknas som världens mest individualistiska nation) osv. Och det är väl inget fel på detta, det är väl utmärkt att främja de faktorer som har dokumenterade lyckoeffekter, där faktiskt Norbergs hjärtefaktorer kontroll, frihet och individualism ingår, jämte faktorer som hälsa, demokrati, jämställdhet och tillit. Inte gör väl detta oss till passiva och uppgivna offer? Här finns det tyvärr närmast ett förakt mot allt vad empiri heter, här är den bekräftelsebias jag noterade ovan så stark som den kan bli. Det finns dessutom goda skäl att tro att en genomtänkt välfärdspolitik kan göra en hel del för de mest olyckliga och för dem som lider mest. Menar verkligen Norberg att vi ska lämna dessa grupper vind för våg?

→

Bengt Brölde